

HUKUKUN DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜ: BİLİŞİM VE TEKNOLOJİ HUKUKU

İnsanlığın yaradılışından günümüze kadar toplum sürekli bir gelişim ve dönüşüm içerisinde olmuştur. Sanayi devrimiyle başlayan sürecin devamında öncelikle buharlı makinelerin ve elektriğin, sonrasında bilgisayar ve internetin icadı toplumun bu değişim ve gelişimini çok daha hızlı bir hale getirmiştir. Bugün artık teknolojik gelişmeleri anlık takip edebilmek imkânsız hale gelmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin Ekici

Hukuk kuralları doğrudan doğruya toplum ile iç içe oluşmakta, yaşamakta, gelişmekte ve sona ermektedir (Yürürlükten kalkma). Hukuk kurallarının kaynağı çoğunlukla toplumsal genel ahlâk, o toplumda geçerli olan din kuralları, gelenek – görenek ve toplum düzeninin inşasında ortaya çıkan sorunlara yönelik mantıksal çözümler; yani akıldır. İlgili toplumun ahlâkı, dini, gelenek ve görenekleri, yaşam tarzı, ihtiyaçları ne ise hukuk kuralları da ona göre şekillenmektedir. Örneğin, tarım ile uğraşan eski bir toplumda gelenek – görenek ve hukuk kuralları tarım işleri ile alakalı olarak düzenlenecek iken, balıkçılıkla uğraşan bir toplumda gelenek – görenek ve hukuk kuralları genellikle balıkçılıkla alakalı olacaktır. Nitekim Mezopotamya bölgesinde çıkarılan eski Sümer ve Babil tabletlerinde yer alan hukuk kurallarının genellikle tarım, günlük ticaret, mülkiyet ve tarım toplumunun gerektirdiği diğer hususlara ilişkin olduğu görülmektedir. Günümüzden yaklaşık 300 yıl önce başladığı kabul edilen "Sanayi devrimi" ile birlikte de ortaya birçok yeni toplumsal ve hukuksal sorunlar ortaya çıkmış, hukuk düzeni bu yeni kavram ve sorunlara uygun hukuk kurallarını meydana getirmiştir. Örneğin, büyük fabrikaların ortaya çıkması ile birlikte toplu çalışma düze-

nine ilişkin kurallar, sermaye karşısında zayıf durumda kalıp ezilen işçi sınıfının haklarını koruyan kurallar, seri üretimin ve geniş çaplı ticaretin yaygınlaşması ile birlikte ortaya çıkan marka ve patent gibi fikrî ve sınaî hakları koruyan kurallar ve üretici karşısında tüketiciyi koruyan kurallar getirilmiş ve hukuk düzenine dahil olmuştur.

İkinci Dünya Savaşından sonra modern anlamda ilk bilgisayar olan ENIAC'ın ve 1975 yılında Altair 8800 isimli kişisel bilgisayarın (Personal Computer – PC) icadı ile başlayan süreç bilim ve teknolojiyi çok daha hızlı bir ilerleyen bir hale getirdi.² 1950 ve 1960'lı yıllarda geliştirilen ARPANET'in daha hızlı ve güvenilir bir veri ağına dönüştürülmesi sonucu 1989 itibarıyla günümüzdeki internet ortaya çıkmış ve bilişim toplumu yolunda çok önemli bir eşik daha aşılmıştır. Nihayet 2004 yılında web 2.0'ın ortaya çıkışı ile birlikte sosyal iletişim siteleri (sosyal medya), vikiler, diğer elektronik iletişim araçları ve benzeri uygulamaların ortaya çıkması ile birlikte internet artık belirli kişilerin değil tüm internet kullanıcılarının ortaklaşa ve paylaşarak yarattığı bir sistem haline gelmiştir. Bu aşamadan itibaren bireysel ve toplumsal iletişim, sosyal etkileşim, ticaret, suçlar, duygusal ilişkiler, kamu yönetim

"Sanayi devrimi ile birlikte ortaya birçok yeni toplumsal ve hukuksal sorunlar ortaya çıkmış, hukuk düzeni bu yeni kavram ve sorunlara uygun hukuk kurallarını meydana getirmiştir."

¹ Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin Ekici, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Bilişim ve Teknoloji Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

² İkinci Dünya Savaşı sırasında, atılan bombaların nereye düşeceğini hesaplamak için üretilmiş olan ENIAC bir insanın 20 saatini alan bu görevi sadece 30 saniyede tamamlayabiliyordu. Yani işlemleri 2400 kat hızlandırmıştı.

araçları (e-devlet, e-sağlık, e-hukuk vb) köklü denilebilecek çapta bir değişime uğramış ve geleneksel nispeten daha romantik toplum düzeni yerine artık “bilgi toplumunu” olarak adlandırdığımız yeni toplum düzeni oluşmuştur.³

BİLİŞİM TOPLUMU VE YENİ HUKUK KURALLARI

Tipki tarım toplumunun tarımla ilgili hukuk kurallarını, sanayi toplumunun sanayi toplumu ile ilgili hukuk kurallarını beraberinde getirmesi gibi bilgi toplumunu da bilgi toplumuna ilgili yeni hukuk kurallarını ortaya çıkarmıştır. Bir toplum değişirken sadece bir yönüyle değil birçok yönden değişikliğe uğradığı için, bilgi toplumunun gerektirdiği yeni hukuk kuralları da sadece bir alanda değil, hukukun birçok alanında ortaya çıkmıştır. Özellikle 406 Sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu'nda önemli değişiklikler yapılarak elektronik haberleşme sektörünün özelleşmesi, telefon ev internet hizmetlerinin özel işletmeciler tarafından serbest rekabet ortamında yürütülmesi, buna karşılık sektörün regüle edilmesi, işletmecilerin yetkilendirilmesi, gerekli düzenleme ve denetlemeleri yapmak için Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) kurulması gibi çok önemli yapısal ve fiktisel değişiklikleri yapan 27.01.2000 tarihli ve 4502 Sayılı Kanun⁴ bu konuda öncü Kanun ve adeta bir devrim niteliğindedir. 4502 Sayılı Kanun'un getirdiği yenilikleri destekleyen ve devamı niteliğinde olan 12.05.2001 tarihli 4673 Sayılı Kanun⁵ ile 2813 Sayılı Telsiz Kanunu'nda⁶ da önemli değişiklikler yapılmış, Türk Telekom'un özel-

3 Kanımızca özellikle kişisel bilgisayarların icat edilmesi ile birlikte artık yakın çağın sona erdiği ve bilgi çağına başladığını kabul etmek yanlış olmayacaktır.

4 Telgraf ve Telefon Kanunu, Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Telsiz Kanunu ve Posta, Telgraf ve Telefon İdaresinin Biriktirme ve Yardım Sandığı Hakkında Kanun ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

5 Telgraf ve Telefon Kanunu, Posta, Telgraf ve Telefon İdaresinin Biriktirme ve Yardım Sandığı Hakkında Kanun ile Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

6 Kanunun ismi daha sonra “Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun Kuruluşuna İlişkin Kanun” olarak değiştirilmiştir.

leştirilmesinin yolu açılmış, Türk Telekom özelleştirildiğinde yeni oluşturulacak sektör yapısının nasıl olacağına dair önemli düzenlemeler yapılmıştır.

15.01.2004 tarihli Elektronik İmza Kanunu yine devrim niteliğinde düzenlemeler yapmış ve özellikle güvenli elektronik imzanın elle atılan imza ile aynı sonucu doğuracağına yönelik hüküm sayesinde, hem kamusal alanda ve hem de özel sektör alanında birçok işlemin artık elektronik ortamda hızlı bir şekilde ve güvenle yapılmasının yolu açılmıştır.

Elektronik haberleşme sektörünün geldiği nokta ve hızlı ilerlemeler elektronik haberleşme sektörünün pansuman kanunlarla yürütülemeyecek kadar önemli olduğunu ortaya koymuş olduğundan, 05.11.2008 tarihli 5809 Sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu kabul edilerek yürürlüğe girmiş, yetkilendirmeler, tarifeler, tüketicinin korunmasına ilişkin düzenlemeler, numaralandırma ve internet alan adlarının tahsisi gibi konular detaylı şekilde düzenlenerek bu konularda ikincil düzenlemeleri yapma ve gerektiğinde idari tedbirleri uygulama yetkisinin BTK'da olduğu netleştirilmiştir. Aynı zamanda 406 Sayılı Kanun ve 2813 Sayılı Kanun bazı hükümleri dışında büyük oranda yürürlükten kaldırılmıştır.

İnternet üzerinden yapılan yayınların ve bu yolla işlenen suçların artması üzerine 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun 04.05.2007 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanunla içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı, erişim sağlayıcı, toplu kullanım sağlayıcı gibi internet yayıncılığı sükeleri tanımlanarak sorumlulukları düzenlenmiştir. Bunun yanında erişimin engellenmesi ve kaldırılması da detaylı olarak düzenlenmiştir. Ancak ilerleyen yıllarda özellikle sosyal medyanın çok etkili bir hale gelmesi ile birlikte bu Kanunda da çok önemli değişiklikler yapılmıştır. Özellikle sosyal medya yer sağlayıcılarla ilgili getirilen düzenlemeler, uzun süre kamuoyunda konuşulmuştur.

Özellikle web 2.0'dan itibaren elektronik ticaretin yaygınlaşacağına belli olmasıyla birlikte, 23.10.2014 tarihli 6563 Sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kabul edilerek, elektronik ticaret sektöründeki hizmet sağlayıcılar, aracı hizmet sağlayıcılar, tüketiciler ve diğer aktörlerle ilgili önemli düzenlemeler yapılarak elektronik ticaret yasal zemine kavuşturulmuştur. Sonrasında elektronik ticaretin hızla büyümesi ve özellikle covid-19 pandemisi döneminde ortaya çıkan ivme ile beraber, sektörde bazı aracı hizmet sağlayıcıların aşırı ve oransız büyümesi sonucu 2022 yılında bu kanunda çok önemli değişiklikler yapılmış ve bu değişiklikler 01.01.2023 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İnternet ve bilişimin gelişmesiyle birlikte veri güvenliği ve kişisel verilerin korunmasının önemi de son derece artmıştır. Zira yeni teknolojiler verilerin kolayca ele geçirilmesine ve dağıtılmasına olanak sağlamaktadır. Bu eksiği gören Kanun koyucu 24.03.2016 tarihinde 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nu (KVKK) kabul etmiştir. Böylece veri, kişisel veri, özel nitelikli kişisel veri gibi kavramlar tanımlanmış, bu verilerin elde edilmesine, depolanmasına, işlenmesine ve imhasına dair temel ilke ve kurallar belirlenmiş, ayrıca veri sorumlularının yükümlülükleri belirlenmiştir.

Bu temel düzenlemeler dışında başkaca kanunlarda da bilişim toplumunun gereklerine uygun birçok düzenleme bulunmaktadır.

Örneğin, Türk Ceza Kanunu'nda bilişim suçları bölümü altında düzenlenen suçlar söz konusu olduğu gibi, birçok suçun bilişim sistemleri aracılığıyla işlenmesi suçun unsuru ya da ağırlaştırıcı sebebi olarak da gösterilmektedir. Sınai Mülkiyet Kanunu'nda, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda da önemli düzenlemeler söz konusudur. Bunların yanında kripto varlıklarla ilgili yasal düzenlemeler ve yapay zekaya ilişkin yasal düzenlemeler de yakın bir gelecekte birbiri ardına gelecektir.

Görüldüğü üzere, tıpkı tarım toplumu ve sanayi toplumunda olduğu gibi, bilişim toplumu da kendi gerekliliklerine uygun yasal düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Yukarıda belli başlılarına değinilen yasal düzenlemelerden bazıları geleneksel hukuk tasnifinde kamu hukuku alanında, bazıları ise özel hukuk alanında kalmaktadır. Tüm bu düzenlemelerin ve yeni yasal gelişmelerin tam ortasında ve kesişim kümesinde yer alan bilişim ve teknoloji hukuku, bu yönüyle interdisipliner bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Önemi ve hızlı gelişmesi Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından da fark edilen bilişim ve teknoloji hukuku, ayrı bir anabilim dalı ve doçentlik alanı olarak kabul edilmiş, birçok üniversitede bu konuda lisansüstü programlar da açılmıştır. Bilişim ve teknoloji hukuku, özellikle bilişim ve internet ile içli dışlı olan genç nesillerin de en çok rağbet ettiği hukuk alanlarının başında gelmektedir.